

**Carnoy, M., Beteille, T., Brodziak, I., Loyalka, P., a Luschei, T.:
Teacher Education and Development Study in Mathematics (TEDS-
M) Do Countries Paying Teachers Higher Relative Salaries Have
Higher Student Mathematics Achievement?**

Stanford University, School of Education, Stanford : IEA, 2009, 180 s.
ISBN/EAN 978-90-79549-05-4

OECD svojho času v jednej zo správ venovaných výsledkom štúdie PISA poukázalo na to, že výdavky na vzdelávanie priamo nesúvisia s dosiahnutými výsledkami. Vysoké náklady na vzdelávací systém a platy učiteľov nezaručujú pripravenosť žiakov na život vo vedomostnej spoločnosti, napríklad dostatočný rozvoj ich kľúčových kompetencií (PISA meria čitateľskú, matematickú a prírodovednú gramotnosť). Na druhej strane Barber a Mourshed (2007), vychádzajúci aj z dát zhromaždených štúdiou OECD PISA, tvrdia, že *kvalitné vyučovanie v triede si vyžaduje kvalitných učiteľov a že kvalitní učitelia sú tam, kde je: vysoký status učiteľa (jedna z 3 najlepších profesií), dobrý nástupný plat v súlade s nástupnými platmi ostatných absolventov VŠ, premyslený výber záujemcov na štúdium (10 % študentov s najlepšimi výsledkami, záujemcovia s vysokou úrovňou čitateľskej a matematickej gramotnosti, vysokou úrovňou interpersonálnych a komunikačných zručností, ochotou ďalej sa vzdelávať a motiváciou učiť) a uvedenie do praxe.*

Tak ako je to? Je pravda, že tie krajiny, ktoré lepšie platia učiteľov, dosahujú lepšie výsledky? Odpoveď pre netrpezlivého čitateľa je **ÁNO**, ale pekne po poriadku (autori totiž nedávajú túto odpoveď priamo, ale predstavujú 20 profilov sledovaných krajín)...

Autori publikácie Carnoy, Beteille, Brodziak, Loyalka a Luschei (2009) sa sústredili na oblasť matematického vzdelávania, výsledkov v matematickej gramotnosti v štúdiách OECD PISA alebo IEA TIMSS a platov učiteľov matematiky. Autori vychádzali z predpokladu, že matematické vzdelanie je uplatniteľné aj mimo oblasti školstva a najlepší absolventi (či už SŠ alebo VŠ) majú na výber a rozhodujú sa v závislosti od podmienok v jednotlivých možných povolaniach, teda napríklad aj podľa výšky nástupného platu a možnosti kariérneho rastu. Možno poznáte (pra)starý vtíp: *že učenie je poslanie, keby to bolo povolanie, bolo by ho potrebné zaplatiť...* Keďže nadšencov je len obmedzený počet, tak výsledky, ku ktorým autori dospeli, sú vlastne iba v súlade so zdravým rozumom.

Zaujímavé však je, ako autori pri analýze postupovali a ktoré premenné kontrolovali. Autori sa napríklad pri porovnávaní platov sústredili len na mužov. V mnohých zamestnaniach sú totiž platy žien významne nižšie ako platy mužov. Takáto otvorená diskriminácia žien (za rovnakú prácu nižšia pláca) v školstve (našťastie) nie je možná. Autori ďalej do porovnania

zapracovali vek, lebo priemerný vek učiteľov v mnohých krajinách je vyšší ako v iných profesiách. Pri hodinovej mzde zasa autori zobrali do úvahy aj kratšie pracovné dni a dlhšiu dovolenku učiteľov. Autori zanalyzovali situáciu v 20 krajinách sveta. Slovensko medzi týmito krajinami nie je. Žiaľ, nie sme významnou krajinou ani z hľadiska veľkosti populácie (analyzované bolo napríklad Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia, Austrália či USA), ani z pohľadu výsledkov dosahovaných v medzinárodných komparatívnych meraniach (ako zaradené Fínsko).

Autori pri analýze vychádzali z dostupných dokumentov (predpisov a vyhlášok), ale aj údajov štatistického úradu či prieskumov spotrebiteľského koša. Nie v každej zo skúmaných krajín mali k dispozícii rovnaký typ dát, preto aj štruktúra jednotlivých kapitol venovaných situácii v konkrétnych skúmaných krajinách je v niektorých prípadoch rozdielna. Len tri zo skúmaných krajín sa nezúčastnili štúdií OECD (Botswana, Filipíny a Singapur), tie sa však zúčastnili štúdie IEA TEDS – M, skúmajúcej pregraduálnu prípravu učiteľov, v rámci ktorej recenzovaná publikácia vznikla.

Zo 17 skúmaných krajín, ktoré disponujú výsledkami 15-ročných žiakov v oblasti matematickej gramotnosti, v 10 zarábajú učitelia matematiky (muži) menej ako vedci alebo technici s matematickým vzdelaním a zároveň majú aj absolventi učiteľského štúdia nižší nástupný plat ako ich rovesníci nastupujúci do neučiteľského povolania. Výsledky väčšiny týchto krajín (7/10) v štúdiu OECD PISA sú v súlade s predpokladom „za málo peňazí málo muziky“: 15-roční žiaci v USA, Thajsku, Taliansku, Nórsku, Mexiku, Čile a Bulharsku skórovali v matematickej gramotnosti pod priemerom OECD. V prípade Bulharska si autori dokonca dovoľujú tvrdiť, že „bud' bude klesať úroveň vyučovania matematiky, alebo musia stúpať platy učiteľov“. Nuž, tak túto hypotézu si budeme môcť overiť v decembri tohto roku a potom každý ďalší tretí rok (a to rovnako ako aj v prípade Slovenska). Obrátená hypotéza sa potvrdzuje v prípade Francúzska. Situácia učiteľov v tejto krajine sa od roku 1995 do roku 2002 zhoršila, pretože platy ostatných profesií rástli. Následne od roku 1997 poklesol záujem o učiteľské štúdium. V štúdiu OECD PISA 2006 táto krajina síce skórovala v priemere krajín OECD, ale dosiahnutý priemerný výkon v matematickej gramotnosti bol štatisticky významne nižší ako výkon dosiahnutý v rovnakej štúdiu v roku 2003. Ďalšou krajinou, ktorá skórovala v priemere OECD, bolo Nemecko. Aj v Nemecku sa v rokoch 1995 až 2001 prejavil relatívny pokles priemernej mzdy učiteľov (respektíve pomalší rast) oproti vedcom a technikom. Do roku 1990 boli učitelia dobre platení a rešpektovaní, potom nastal oproti porovnateľným kategóriám pokles, najmä v prípade mužov a mladých učiteľov. Autori však tvrdia, že „výbuch“ v PISA spôsobila štruktúra vzdelávacieho systému. Výnimočnou krajinou je Fínsko. Rozdiel príjmu je 15 % v neprospech učiteľského povolania, napriek tomu

krajina dosiahla pozoruhodné výsledky vo vzdelávaní. Učiteľské povolanie bolo vo Fínsku tradične váženou profesiou. V súčasnosti však jeho atraktivnosť klesá. Dôvodmi sú: väčšia pracovná záťaž učiteľov, viac rôznych úloh a vyššia zodpovednosť, slabá disciplína žiakov a občasnú násilie v školách. Takže uvidíme.

Veľká Británia má nižšie nástupné platy učiteľov, neskôr sa ich mzdy vyrovnávajú – skóre v PISA je v priemere OECD. Austrália svojím skóre nad priemerom OECD potvrdzuje hypotézu Barbera a Moursheda (2007), že dôležitý je nástupný plat. Kým nástupný plat absolventa učiteľského štúdia je porovnateľný s nástupným platom v iných profesiách, plat staršieho učiteľa môže byť až o tretinu nižší. V Španielsku je však situácia iná. Napriek tomu, že nástupný plat absolventov VŠ je porovnateľný, po tridsiatke príjem učiteľov v porovnaní s porovnateľnými skupinami dramaticky klesá. Výsledok – priemer porovnateľný s priemerom Slovenska (t.j. pod priemerom OECD).

Len v štyroch sledovaných krajinách zarábajú učitelia matematiky (muži) rovnako alebo viac ako vedci alebo technici s matematickým vzdelaním a zároveň majú aj absolventi učiteľského štúdia vyšší nástupný plat ako ich rovesníci nastupujúci do neučiteľského povolania: sú to Švajčiarsko, Čína – Tajpej, Čína – Hongkong a Kórea. Všetky tieto krajiny dosiahli v štúdiu OECD PISA výsledky nad priemerom OECD. Čína – Tajpej dosiahla v PISA 2006 najvyššie skóre: 549 bodov. Hongkong dosiahol 3. najvyššie skóre: 547 bodov podobne ako Kórea: 547. Švajčiarsko v štúdiu OECD PISA dosiahlo priemerné skóre 530 bodov. Podľa autorov však v roku 2004 nastal v odmeňovaní učiteľov zlom a v budúcnosti môže byť väčší problém získať kvalitných učiteľov. Takže stačí počkať a uvidíme, ako na tom plate záleží.

Paulína Koršňáková